

Obnova divočiny není reálná

Obecní lesy zauímají 17 procent celkové rozlohy lesů v České republice. S trochou nadsázky lze říci, že kousek lesa vlastní téměř každá obec (více než 5200 obcí). Dovolím si proto následující příspěvek věnovat právě problematice lesů a hospodaření v nich, a to nejen ve světle přípravy národních adaptačních opatření na změnu klimatu.

František Kučera

Teplovní i srážkové extrém, které jsou v posledních letech stále častější, vedou k povodním i dlouhodobému suchu a samozřejmě ovlivňují i tempo sezonního vývinu rostlin a živočichů, což zvyšuje rizika rozvoje škůdců a chorob v lesích. Nejzřetelněji jsou důsledky těchto výkyvů patrné na odumírání smrku v nižších a středních polohách v oblastech střední a severní Moravy. Tématem klimatické změny a jejích možných dopadů na lesní ekosystémy a hospodaření v lesích se zabývala odborná konference, kterou uspořádalo Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů v České republice (SVOL) 28. dubna v Kostelci nad Černými lesy. Účastníci konference se shodli na tom, že klíčem k adaptaci na změnu klimatu je trvale udržitelné hospodaření s přírodními zdroji a zadržování srážkové vody v místě dopadu v krajině.

Správa lesa je vysoce odbornou záležitostí

V loňském roce schválila vláda Strategii přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách České republiky na období 2015–2020 s výhledem do roku 2030. V současné době probíhá příprava akčního plánu, který rozpracovává cíle této strategie a formuluje již konkrétní opatření, termíny jejich realizace a finanční nároky na státní rozpočet. Plán připravuje Ministerstvo životního prostředí ve spolupráci s ostatními resorty a jeho dokončení se předpokládá do konce letošního roku. I když má rozhodující vliv na zadržování srážkové vody v místě jejího dopadu v krajině způsob hospodaření na zemědělské půdě, která tvoří 54 procenta celkové rozlohy našeho státu, značná

část zodpovědnosti za odpovídající reakci společnosti na klimatickou změnu je uvalena právě na lesy.

Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů si možné dopady klimatické změny na lesní ekosystémy uvědomuje, a žádá proto odpovědné politiky i pracovníky státní správy lesů i ochrany přírody, aby se při přípravě plánu adaptace na změnu klimatu věnovali celému komplexu otázek, spolupracovali s akademickou a výzkumnou obcí, vlastníky lesů a nepodléhali tlaku „klimatických aktivistů“ a jejich představám o nutném stavu lesů. Do hospodaření v lese totiž často hovoří lidé, kteří mají o jeho fungování jen matnou představu, a za stav lesa nenesou, na rozdíl od vlastníka, žádnou odpovědnost. O to jsou však lepšími řečníky. Správa lesa je přitom vysoce odbornou záležitostí, důsledky chybných rozhodnutí jsou vzhledem k produkční době lesa kolem 100 let dlouhodobou záležitostí a mohou být fatální.

Za klíčové adaptační opatření na změnu klimatu považuje Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů zakládání pestřejších směsí lesních porostů, podporu přirozené obnovy a uvolnění dosavadního způsobu regulace neinvazivních geograficky nepůvodních druhů dřevin, ale u nás již zdomácnělých, konkrétně zejména douglasky a modřínu, které mohou pomoci snížit zastoupení smrku v pahorkatinách, kde je smrk zvláště citlivý na kolísání klimatu, a zajistit tak stabilitu lesních porostů, ale i ekonomickou životaschopnost lesního majetku. S problematikou souvisí i řešení otázky vysokých stavů zvěře, které limitují přirozenou obnovu a zvyšují náklady na pěstování především listnáčů, ale i otázka jejich delší

produkční doby, která snižuje výnos z lesa, a chybějících zpracovatelských kapacit listnatého dřeva.

Cesta k posílení biodiverzity

Lesní hospodářství je jako jeden z mála „zemědělských“ oborů nuceno být nejen ekonomicky efektivní, ale sanuje řadu dalších „společenských“ zájmů včetně ochrany přírody na svůj vlastní úkor. V současné době je v České republice 36,7 procenta výměry lesů pod nějakým stupněm ochrany, což významně snižuje potenciál našeho, v podstatě jediného, obnovitelného zdroje. A v budoucnu má být dále snižován ponecháváním rozsáhlých území mimo stávající národní parky samovolnému vývoji. Tyto záměry veřejně prezentovalo Hnutí Duha, které již pro tento účel vytipovalo pět lokalit. S odkazem na evropský akční program pro ochranu biodiverzity podporuje koncept vytváření takových území Agentura ochrany přírody a krajiny i Ministerstvo životního prostředí, i když postup Hnutí Duha, tedy navržení lokalit bez řádného jednání, údajně neschvaluje. Na úvodní zahájení diskuse s ochránci přírody byli pozváni správci státních lesů, Lesy ČR i Vojenské lesy a statky ČR a zástupce Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů v ČR 28. června a unisono zde vyjádřili svoji skepsi ke snahám vytvářet v lesích velkoplošné „divočiny“. Cestu k posílení biodiverzity českých lesů vidí spíše v budování lesnických parků a modelových lesů. Zavádění rozsáhlých bezzásahových území do kulturní krajiny, hustě obydlené a po staletí obhospodařované, je spojeno s mnoha riziky – od šíření invazivních druhů, škůdců a patogenů přes ohrožení okolní krajiny po bezpečnostní rizika pro potenciální návštěvníky.

Nebudu se zde zabývat rozšířením kůrovcové kalamity v národním parku Šumava po orkánu Kyrill v důsledku rozhodnutí nejvyššího orgánu ochrany přírody o ponechání území v bezzásahovém režimu, ale chtěl bych se zastavit u bezpečnosti návštěvníků v bezzásahových lesích. Podle stávajícího znění § 19 lesního zákona má sice každý právo vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí, nicméně jak ukázala soudní praxe, odpovědnost vlastníků lesa za škodu způsobenou jeho návštěvníkům není tímto zákonným předpisem vyloučena. Soudy ve svém rozhodování kladly spíše důraz na ustanovení § 415 bývalého občanského zákoníku o takzvané preventivní povinnosti, kdy každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví a na majetku, na přírodě a životním prostředí. Přestože se ustanovení o preventivní povinnosti (§ 2900 a 2901) v novém občanském zákoníku zcela neshodují s dikcí dříve platného občanského zákoníku, lze podle našeho právního zástupce s velkou pravděpodobností očekávat, že při posuzování odpovědnosti vlastníka pozemku za škody návštěvníkům lesa budou aplikovány předchozí závěry Nejvyššího soudu ČR.

Odborná lesnická veřejnost má v živé paměti soudní spor o náhradu škody na zdraví vzniklou uživateli cyklostezky vedoucí přírodní rezervací, kdy Nejvyšší soud dospěl k závěru, že za škodu na zdraví vzniklou uživateli cyklostezky v důsledku pádu stromu z přilehlého lesního pozemku je odpovědný vlastník pozemku, byť není zřizovatelem ani provozovatelem cyklostezky a byť se strom uvolnil z pozemku ponechaného rozhodnutím orgánu ochrany přírody samovolnému vývoji – měl totiž předpokládat, že na cyklostezce dochází ke zvýšenému pohybu návštěvníků, a existuje zde tedy zvýšené riziko vzniku úrazu, čemuž měl přizpůsobit i rozsah, v němž plnil preventivní povinnost (rozsudek NS ze dne 28. 2. 2013 sp. zn. 25 Cdo 2819/2011, sp. zn. 25 Cdo 3354/2011, 25 Cdo 2836/2011 a 25 Cdo 3154/2011).

Návrhy novely zákonů jsou mementem Velkou neznámou je ekonomické zajištění projektu „divočiny“. Kdo ponese

náklady? Stát? V této souvislosti bych chtěl připomenout, že především z výnosů produkční funkce hospodářských lesů pokrývá vlastník nejen náklady spojené s pěstováním a ochranou lesa, ale také opravy a budování nových lesních cest a ostatní návštěvnícké infrastruktury. Výsledky ekonomického šetření mezi členy Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů, prováděného pravidelně od roku 2007 ukazují, že podíl tržeb za dříví na celkových výnosech se pohybuje kolem 84 procent.

„Značná část zodpovědnosti za odpovídající reakci společnosti na klimatickou změnu je uvalena právě na lesy.“

Dotace na některé lesnické činnosti jsou spíše třeshinkou na dortu – jejich podíl na celkových výnosech činil v uplynulých devíti letech průměrně pouhých čtyři procenta. Určité finanční prostředky na pořízení lesní techniky a budování lesnické infrastruktury sice přináší Program rozvoje venkova (PRV), ale celková alokace na rekonstrukci stávající lesní sítě nebyla postačující ani v minulém programovacím období 2007–2013, kdy bylo z celkového počtu 1 091 zaregistrovaných projektů schváleno pouze 441 projektů a z hlediska objemu prostředků bylo uspokojeno pouze 36 procent (na pokrytí požadavků chybělo 1, 617 miliardy korun). Přestože je zlepšení infrastruktury v lesním hospodářství jednou z priorit Programu rozvoje venkova na období 2014–2020 a zájem žadatelů v rámci prvního kola příjmu žádostí (září/říjen 2015) znovu potvrdil skutečnost, že zpřístupnění lesních porostů je nedostatečné (nebyly uspokojeny požadavky v objemu 220 milionů korun), požadavku vlastníků na finanční posílení relevantní operace nebylo vyhověno.

Po prázdninách čeká na poslance třetí čtení novely zákona o ochraně přírody a krajiny. Vlastně dvou novel – jedna se týká národních parků a druhá navrhuje zrušení nároku na finanční náhradu za újmu vzniklou či trvající na pozemcích ve vlastnictví státu. Ve světle avizovaného vytváření dalších velkoplošných území jsou

oba návrhy mementem. Novela týkající se národních parků je předmětem sporů a vášnivých diskusí ve sněmovně již od června 2015 a ve fázi před závěrečným schvalováním podaných pozměňovacích návrhů také pokusem o manipulování ještě nerozhodnutých poslanců prostřednictvím e-mailů předpřipravených jistou ekologickou organizací, které mají u poslanců vzbudit dojem, že se jedná o hlas lidu. Jádrem sporu je to, že základy národního parku Šumava tvoří přírodní krajina, nýbrž přibližně z 90 procent kulturní krajina, dominance kulturních lesů (87 %) se změněnou dřevinou skladbou a strukturou a řada obcí uvnitř národního parku.

Novela, která má vyloučit státní podniky z okruhu potenciálních příjemců újem za omezení vlastnického práva z důvodu ochrany přírody, porušuje Listinu práv a svobod, která zaručuje každému právo vlastnit majetek a výslovně uvádí, že vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Návrh je nebezpečný v tom, že do budoucna otevírá prostor, že by kompenzace dopadů opatření ve prospěch plnění cílů ochrany přírody a krajiny nemusely být poskytovány ani obcím, krajům a soukromým subjektům. ■

Ing. František Kučera je starostou města Pelhřimov a předsedou Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů v ČR (SVOL).

FOTO: ARCHIV FRANTIŠKA KUČERY, ILUSTRACNÍ FOTO: PIXABAY.COM